

Agnieszka Ciechelska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PRODUKTY UBEZPIECZENIOWE SŁUŻĄCE REALIZACJI KONCEPCJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie: W literaturze przedmiotu najczęściej spotyka się opracowania dotyczące ekologicznych ubezpieczeń majątkowych, dotyczących strat w majątku. Brak jest natomiast badań poświęconych temu problemowi w szerszym kontekście środowiskowo-społecznym, zwłaszcza w sytuacji problemów o charakterze globalnym. Artykuł jest wstępnym rozpoznaniem tego rodzaju działalności prowadzonej przez różne podmioty sektora ubezpieczeniowego. Dlatego też kryterium podziału zaprezentowanych produktów ubezpieczeniowych stanowi obszar problemowy, którego rozwiązaniu mogą się przysłużyć.

Słowa kluczowe: „zielone” ubezpieczenia, rozwój zrównoważony, ubezpieczenia ekologiczne.

1. Wstęp

W kontekście zrównoważonego rozwoju najczęściej mówi się o ubezpieczeniach ekologicznych, które można definiować jako przeniesienie – w zamian za odpowiednią opłatę – na instytucje ubezpieczeniową odpowiedzialności cywilnej za ekologicznie niekorzystne skutki oddziaływań ekologicznych podmiotów te skutki powodujących¹. Jednak w szerszym kontekście należałoby mówić o ubezpieczeniach środowiskowych, których jednym z elementów są ubezpieczenia ekologiczne. Ponadto ubezpieczenia środowiskowe mogą dotyczyć nie tylko odpowiedzialności cywilnej, ale również potencjalnych poszkodowanych². Wówczas definicję ubezpieczenia środowiskowego można by zmodyfikować w następujący sposób: jest to przeniesienie na instytucję ubezpieczeniową odpowiedzialności cywilnej za wyrządzenie szkody (ubezpieczonym jest sprawca negatywnych efektów zewnętrznych) lub rekompensata za doznane szkody (ubezpieczonym jest odbiorca negatywnych efektów zewnętrznych) w zamian za odpowiednią opłatę. Przy czym szkody te zostały wywołane ekologicznie niekorzystnymi skutkami oddziaływań środowisko-

¹ B. Fiedor, S. Czaja, A. Graczyk, Z. Jakubczyk, *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 323.

² P. Wójcik, *Ubezpieczenia odpowiedzialności za szkody w środowisku*, „Prawo, Ubezpieczenia, Reasekuracja” 1998 nr 5, s. 45.

wych podmiotów te szkody powodujących lub są wynikiem środowiskowych efektów zewnętrznych. Jednak z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju nie są to jedyne rodzaje ubezpieczeń służące jego realizacji. Ubezpieczenia środowiskowe dotyczą tylko kwestii związanych ze stratami środowiskowymi bądź będących następstwem niekorzystnych zmian w środowisku. Brak jest tu jednak uwzględnienia globalnych problemów związanych ze sferą społeczną i tym samym ryzykiem dla szeroko rozumianego dobrobytu społecznego. Jednym z takich problemów jest starzejące się społeczeństwo i konieczność zabezpieczenia sfery materialnej w okresie, kiedy ludzie nie są już czynni zawodowo. Problem ten może zachwiać bezpieczeństwem krajowych systemów ubezpieczeń społecznych, a nawet całym sektorem ubezpieczeniowym. Drugim bardzo ważnym problemem społecznym jest równy dostęp wszystkich grup społecznych do udziału w życiu społecznym i możliwości odniesienia korzyści z różnego rodzaju dóbr. Z tej perspektywy istotne staje się umożliwienie korzystania z usług sektora finansowego dla ludzi ubogich w krajach rozwijających się. Dla sektora ubezpieczeniowego oznacza to konieczność opracowania odpowiednich rozwiązań właśnie dla takiego klienta. Dlatego też mówiąc o ubezpieczeniach jako o narzędziu zrównoważonego rozwoju, trzeba rozszerzyć je również o elementy społeczne. Dzięki takim działaniom sektor ubezpieczeniowy zmniejsza presję na zwiększanie wydatków publicznych, a ponadto przez prowadzony przez siebie monitoring różnego rodzaju ryzyka może stanowić swego rodzaju „system wczesnego ostrzegania” przed nowymi zagrożeniami. Poza tym dzięki powiązaniom z innymi sektorami gospodarki przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe mogą „wymuszać” na swoich klientach odpowiednie zachowanie względem środowiska i/lub społeczeństwa³.

2. Ubezpieczenia środowiskowe

Ryzyko środowiskowe przejawia się głównie w kwestiach związanych z odpowiedzialnością zanieczyszczającego (przedsiębiorstwa lub osoby fizycznej) środowisko za negatywne skutki związane ze zdrowiem lub majątkiem osób trzecich oraz z katastrofami naturalnymi. Ubezpieczenia środowiskowe można rozpatrywać w dwóch grupach:

- te, w stosunku do których możliwe jest zróżnicowanie stawki ubezpieczeniowej w zależności od poziomu spełnienia przyjętych kryteriów środowiskowych oraz
- specjalne produkty ubezpieczeniowe przystosowane do wykorzystania w branżach związanych z nowymi, czystymi technologiami i działaniami na rzecz ograniczenia emisji zanieczyszczeń⁴.

³ *Insuring For Sustainability. Why and How the Leaders Are Doing It*, UNEP FI, Paris 2007, s. 14.

⁴ *Green Financial Products and Services. Current Trends and Future Opportunities in North America, A Report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative*, UNEP, Toronto 2007, s. 36.

Do pierwszej grupy można zaliczyć następujące rodzaje ubezpieczeń:

- związane z zanieczyszczeniem gruntu – dotyczą ryzyka wystąpienia szkód lub wzrostu kosztów na skutek konieczności poniesienia nakładów związanych z oczyszczeniem zanieczyszczonego gruntu lub konsekwencjami tego zanieczyszczenia. Ubezpieczenie takie ma na celu ochronę ubezpieczonego przed stratami wynikłymi na skutek nieznanych w danym momencie cech środowiskowych posiadanego gruntu związanych z bieżącą lub historyczną działalnością. Zanieczyszczenie gruntu może być również spowodowane migracjami zanieczyszczeń z innych terenów, ale tego rodzaju ryzyko rzadko jest przedmiotem ubezpieczenia⁵;
- transportowe, dotyczące ryzyka związanego z towarem (dobra, surowce, odpady itd.) będącym przedmiotem tego transportu drogą zarówno wodną, lądową, jak i powietrzną;
- komunikacyjne, gdzie występuje preferencyjna stawka ubezpieczenia dla pojazdów o niskiej emisji;
- stanowiące zabezpieczenie zaciągniętych zobowiązań, zwykle związane z hipoteką – chroni wierzycieli przed ryzykiem strat własnych oraz ryzykiem szkód wyrządzonych osobom trzecim na skutek negatywnej środowiskowo działalności dłużnika i/lub pogorszenia się jakości zabezpieczenia wierzytelności, powodując w rezultacie utratę pożyczonego kapitału;
- stanowiące zabezpieczenie ryzyka wystąpienia strat środowiskowych w fazie zamknięcia lub w fazie porealizacyjnej dla działalności szczególnie niebezpiecznych dla środowiska, np. ubezpieczenia związane z zamknięciem i/lub rekultywacją składowiska odpadów.

Produkty ubezpieczeniowe, przystosowane do zabezpieczenia działań związanych z nowoczesnymi technologiami w ochronie środowiska i w zapobieganiu zanieczyszczeniom, stały się szczególnie istotne w momencie rozpoczęcia handlu uprawnieniami zbywalnymi do emisji zanieczyszczeń. Ograniczenia działalności gospodarczej spowodowane przystąpieniem do tego rynku spowodowały, że coraz częściej realizowane są projekty nowych rozwiązań nisko emisyjnych, a to może generować dodatkowe ryzyko. Jest ono związane przede wszystkim z nowymi, nie zawsze sprawdzonymi technologiami, często o charakterze prototypów. Do tej grupy ubezpieczeń można zaliczyć:

- ubezpieczenie przed ryzykiem nieoczekiwanego, nadmiernego wzrostu kosztów przy realizacji różnego rodzaju projektów poprawy stanu środowiska,
- ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej dla kontraktora lub profesjonalnego doradcy środowiskowego (lub też kadry zarządzającej) na wypadek zaostreżenia wymogów środowiskowych w trakcie trwania kontraktu lub niekorzystnych

⁵ Szerzej zob. w B. Fiedor, A. Graczyk, *Ogólne podstawy ubezpieczalności odpowiedzialności cywilnej za straty ekologiczne*, [w:] S. Czaja, *Instrumenty rynkowe w ochronie środowiska*, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” nr 29, Jugowice-Wrocław 2002, s. 85.

warunków środowiskowych, co prowadzić może do podjęcia nieoptymalnej decyzji,

- ubezpieczenie ryzyka związanego z zastosowaniem nowoczesnych technologii na wypadek niezyskania efektu środowiskowego, strat i/lub założonych oszczędności⁶.

3. Ubezpieczenia środowiskowe z możliwością różnicowania składki ubezpieczeniowej

Ubezpieczenia komunikacyjne i transportowe

Ich celem jest redukcja ryzyka wypadku i strat z nim związanych oraz emisji gazów cieplarnianych z pojazdów drogowych poprzez zachęcanie klientów do zmniejszania liczby przejechanych kilometrów. Uzależnienie wysokości składki ubezpieczeniowej od liczby przejechanych kilometrów może przynosić wielostronne korzyści:

- lepiej oszacowane ryzyko, co przynosi korzyści ubezpieczycielowi (lepiej określone ryzyko) i ubezpieczonemu (adekwatne koszty),
- korzyść dla ubezpieczonego w postaci upustu w składce ubezpieczeniowej dzięki mniejszej liczbie przejechanych kilometrów,
- korzyść dla środowiska naturalnego i społeczeństwa w postaci redukcji emisji gazów cieplarnianych, co ogranicza skutki globalnego ocieplenia. Ograniczenie zmian klimatycznych przynosi też długookresowe korzyści dla całego sektora ubezpieczeniowego (mniej strat spowodowanych gwałtownymi zjawiskami meteorologicznymi),
- mniejszą liczbę wypadków, co przynosi korzyści społeczeństwu i sektorowi ubezpieczeniowemu.

W Niemczech Gerling Versicherungen oferuje ubezpieczenie, w którym wysokość składki jest uzależniona od liczby przejechanych kilometrów. Produkt ten jest adresowany do młodych kierowców oraz osób pokonujących trasy krótsze niż 8000 mil rocznie. W konsekwencji klient sam wybiera wysokość upustu, a tym samym składki, jaką chce zapłacić, i redukuje liczbę przejechanych kilometrów. Efektem korzystania z takiego produktu jest dodatkowo redukcja liczby wypadków o 20% z powodu ograniczenia jazdy nocą⁷. Kontrole przejechanych kilometrów wspierają różnego rodzaju systemy elektroniczne, oparte na technologii GPS. W zależności od liczby przejechanych mil możliwe są również dodatkowe upusty składki ubezpieczeniowej. Takie rozwiązania oferuje GMAC Insurance⁸ oraz Progressive Insurance⁹ (upust może wynosić nawet do 25% wysokości stawki podstawowej). W Niemczech RhineLand Insurance oferuje upusty na ubezpieczenia komunikacyjne dla

⁶ *Risk, the Environment and the Role of the Insurance Industry*, UNEP FI, Victoria 2003, s. 16-17.

⁷ *Green Financial...*, s. 37.

⁸ <http://www.gmacinsurance.com>.

⁹ <http://www.progressive.com/>.

klientów, którzy zredukują liczbę przejeżdżanych kilometrów i/lub wykorzystują transport publiczny w drodze do pracy.

UK Environmental Transport Association (ETA) zaoferowało pakiet ubezpieczenia komunikacyjnego wraz z ubezpieczeniem nieruchomości połączony z międzynarodowym offsetem emisji gazów cieplarnianych. Celem środowiskowym tego produktu jest kompensacja całkowitej emisji dwutlenku węgla powodowanej przez ubezpieczone przez ETA samochody i nieruchomości. Ponadto ETA prowadzi kampanię informacyjną dotyczącą systemu zrównoważonego transportu oraz zamieszcza na swojej stronie internetowej informacje dotyczące możliwości zmniejszenia niekorzystnego oddziaływania na środowisko użytkowanych pojazdów silnikowych i urządzeń domowych, głównie w kontekście emisji gazów cieplarnianych¹⁰. Ubezpieczenia komunikacyjne powiązane z offsetem CO₂ oferuje też RhineLand, jednocześnie deklarując inwestowanie składki w większym stopniu w „zielone” inwestycje, a w mniejszym w inne aktywa. Korzyści z tych inwestycji przeznaczane są na sfinansowanie offsetu.

Ubezpieczenia komunikacyjne mogą też wspierać rozwój nowoczesnych technologii prośrodowiskowych. W Japonii Yasuda Fire&Marine Insurance Co. oferuje zniżki na ubezpieczenie samochodów nisko emisyjnych, włącznie z hybrydowymi, elektrycznymi oraz efektywnie wykorzystującymi paliwo tradycyjne¹¹. Natomiast Gerling oferuje obniżkę składek ubezpieczeniowych na OC i AC dla właścicieli pojazdów o napędach alternatywnych (elektrycznym, LPG czy słonecznym).

Ponadto ubezpieczenia komunikacyjne mogą obejmować ryzyko wystąpienia szkód wywołanych przewożonym ładunkiem. Ubezpieczyciel może zobowiązywać się do pokrycia kosztów odszkodowania, utraconych korzyści i/lub kosztów związanych z usunięciem zagrożenia i przywrócenia środowiska do stanu poprzedniego¹². Klauzule takie zawarte są głównie w polisach dotyczących transportu morskiego i drogowego¹³.

Ubezpieczenia nieruchomości

Ubezpieczenia nieruchomości mogą mieć znaczny wpływ na wybór środowiskowo przyjaznych materiałów budowlanych, zastosowanych przy budowie technologii czy zabezpieczeń. Przykładem takiego produktu może być zniżka składki ubezpieczeniowej przy ubezpieczeniach „zielonych” nieruchomości wprowadzona przez The Fireman’s Fund Insurance Company. Warunkiem skorzystania z tego ubezpieczenia jest przeprowadzenie „zielonej” modernizacji budynku i/lub zastosowanie technologii przyjaznych środowiskowo (np. oszczędnego wykorzystania wody i

¹⁰ www.eta.co.uk.

¹¹ *Millea Group CSR Report 2006*, s. 23, http://www.tokiomarine-nichido.co.jp/english/csr/pdf/2006_millea11.pdf.

¹² Por. z J. Malewski, *Szkody w środowisku, odszkodowania i zabezpieczenia roszczeń na terenach górnictwa odkrywkowego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2007, s. 72.

¹³ *Risk, the Environment...*, s. 18.

energii). W ramach ubezpieczenia klient może liczyć na okresowe przeglądy przez zewnętrznych ekspertów w zakresie zastosowanych rozwiązań. Jeśli wystąpi utrata wartości majątku (szkoda), wówczas ekspert dogląda jakości wykonywanych napraw, a koszty takiej kontroli ponosi Fireman's Fund Insurance Company. Natomiast w przypadku nieosiągnięcia założonych oszczędności z tytułu zastosowania efektywniejszych rozwiązań technologicznych klient otrzymuje zwrot utraconych korzyści. Schemat tego ubezpieczenia jest również stosowany w przypadku już istniejących umów ubezpieczeniowych, kiedy nieruchomość zostaje poddana modernizacji w zakresie systemów elektrycznych i innych oszczędzających energię (w tym również pokryć dachowych) spełniających standardy EnergyStar czy oświetlenia spełniającego wymogi The Leadership in Energy and Environmental Design Green Building Rating System™ (LEED) lub Green Globe¹⁴.

Jeszcze inne rozwiązania mogą łączyć niższe raty kredytu hipotecznego z ubezpieczeniem dla klientów mieszkających wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. Na skutek bliskości komunikacji publicznej klient w mniejszym stopniu zużywa swój samochód, co powoduje mniejszy wpływ na zmiany klimatyczne oraz generuje mniejsze ryzyko komunikacyjne. Taki klient ma wyższą pozycję w rankingu, lepsze oszacowanie swojego ryzyka, a tym samym niższe oprocentowanie kredytu i niższą składkę ubezpieczeniową¹⁵.

Ubezpieczenia związane ze szkodami w środowisku naturalnym

Bezpośrednio z ubezpieczeniami nieruchomości wiąże się kwestia skutków roszczeń z tytułu odpowiedzialności za straty w środowisku, zwłaszcza jeśli chodzi o zanieczyszczenie gruntu. Problemem w dalszym ciągu jest brak szczegółowych regulacji w tym zakresie, choć stan ten ulega zmianie, m.in. dzięki Dyrektywie 2004/35/WE z 2003 r. w sprawie odpowiedzialności za szkody w środowisku, obejmującej zapobieganie szkodom i naprawianie szkód w środowisku. Najlepiej rozwinięte prawodawstwo w tym zakresie jest w USA, gdzie podmioty w najszerszym stopniu odpowiadają za spowodowane przez siebie straty w środowisku i związane z tym skutki. Holenderska grupa ubezpieczeniowa Achmea¹⁶ zaoferowała wypłatę odszkodowania na wypadek poniesienia kosztów związanych z przywróceniem środowiska do stanu poprzedniego oraz rekompensaty dla osób trzecich, jednak tylko wówczas, jeśli ubezpieczony podejmie działania kompensacyjne. Ubezpieczenie to jest adresowane głównie do MŚP oraz do rolników. Natomiast HSBC Insurance Brokers w porozumieniu z innymi instytucjami finansowymi zaoferowało ubezpieczenie od strat spowodowanych zanieczyszczeniami historycznymi. Takie ubezpieczenia są niezbędne dla przedsiębiorstw prowadzących inwestycje na byłych terenach poprze-

¹⁴ C. Allen, *Fireman's Fund Introduces Green Building Coverage Discounts*, 2006, <http://socialnature.blogspot.com/2006/10/firemans-fund-introduces-green.html>.

¹⁵ *Risk, the Environment...*, s. 22.

¹⁶ <http://www.achmea.nl>.

mysłowych w celu zabezpieczenia źródeł finansowania. Może być ono również ważnym elementem w zarządzaniu ryzykiem w branżach szczególnie polutogennych, takich jak przemysł rafineryjny czy farmaceutyczny. Suma takiego ubezpieczenia to zwykle 2-30 mln dol., a jego koszt kształtuje się na poziomie 1-6% sumy ubezpieczenia¹⁷. Reasekurator Munich Re oferuje usługi reasekuracyjne towarzystwom ubezpieczającym grunty przeznaczone na inwestycje realizowane w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego¹⁸.

Jednym z najważniejszych problemów środowiskowych jest redukcja ilości zasobów naturalnych, zwłaszcza w zakresie bioróżnorodności i dostępności do zasobów wody. Szacuje się, że w 2025 r. 60% ludzi na świecie będzie żyło w krajach będących pod presją braku wody. Najwcześniej w tym obszarze zaczął działać Swiss Re, prowadząc działania służące poprawie świadomości ekologicznej i promocji dyskusji pomiędzy interesariuszami, rozwojowi dobrych praktyk, integracji różnych rodzajów ryzyka, łagodzeniu ryzyka i zapobieganiu ryzyku przez jego transfer, odpowiednie usługi i zarządzanie oraz finansowe wsparcie projektów w zakresie zrównoważonego wykorzystania z zasobów. Inicjatywy takie podjęto w Brazylii i na Haiti. Znacznie trudniejsze jest wypracowanie produktów finansowych dla ochrony bioróżnorodności, gdyż prace utrudnia wycena gatunków. Brak możliwości wiarygodnego określenia ich wartości pieniężnej uniemożliwia rozłożenie odpowiedzialności. Należy się spodziewać rozwoju takich produktów, kiedy zaostrożą się regulacje prawne dotyczące odpowiedzialności za szkody w środowisku¹⁹.

4. Ubezpieczenia związane z czystymi technologiami i ograniczaniem emisji zanieczyszczeń

Ubezpieczenia związane z handlem emisjami

Wraz z powstaniem rynku uprawnień zbywalnych do emisji zanieczyszczeń pojawiły się nowe rodzaje ryzyka związane z oceną projektów nisko emisyjnych oraz z ich realizacją. Swiss Re oferuje produkt ubezpieczeniowy wspierający zarządzanie zmiennością cen kredytów węglowych. Natomiast największa firma ubezpieczeniowa na świecie – American International Group, Inc. (AIG), Grupa Munich Re oraz największy broker ubezpieczeniowy – Marsh²⁰, oferują zabezpieczenie wszystkich tradycyjnych i specyficznych rodzajów ryzyka związanych z kontraktami na handel emisją, w tym ryzyka politycznego.

Ponadto firmy ubezpieczeniowe oferują gwarancje kredytów emisyjnych oraz inne nowe produkty ubezpieczeniowe związane z energią odnawialną. Produkty te mają na celu umożliwienie prywatnym jednostkom udziału w projektach offse-

¹⁷ *Insuring For Sustainability...*, s. 29.

¹⁸ http://sustainability.munichre.com/en/ecology/product_ecology/default.aspx.

¹⁹ *Insuring For Sustainability...*, s. 29.

²⁰ <http://www.marsh.pl/o/index.php>.

towych i handlu emisjami. Takie działania prowadzą m.in. AIG i Grupa Munich Re²¹.

Należy się spodziewać, że działania związane z ograniczeniem emisji gazów cieplarnianych czy innych szkodliwych substancji, np. SO₂, będą się rozwijać. W przypadku emisji zarówno CO₂, jak i SO₂ istotne znaczenie mają, i będą miały, działania związane z kompensacją, która, w praktyce, polega głównie na sadzeniu drzew. Forest Re szacuje, że wartość usług finansowych związanych z lasami może sięgać 10% wartości drewna, jakie można uzyskać z terenu lasu objętego danym produktem finansowym. Lasy mogą być formą aktywów, które mogą stać się istotną pozycją w portfelach inwestycyjnych funduszy społecznie odpowiedzialnych. Ze względu na swój długi okres wzrostu lasy jako forma aktywów mogą być szczególnie atrakcyjne dla funduszy emerytalnych zorientowanych na długookresowe korzyści. Dzięki systemowi odpowiednich certyfikatów lasy mogłyby stać się „własnością” inwestora. Odpowiedzialni inwestorzy (nawet drobni) mogliby (w niektórych przypadkach mogą już teraz) zredukować swoje pośrednie lub bezpośrednie negatywne oddziaływanie środowiskowe przez kompensację w postaci nabywania „aktywów leśnych”.

Wartość takich aktywów jest bardzo wrażliwa na warunki naturalne – huragany, pestycydy, ogień, jak również na nielegalne działania człowieka (takie jak np. rabunkowa wycinka drzew, dzikie wysypiska odpadów). Z tego też względu inwestorzy będą potrzebować długookresowych ubezpieczeń takich aktywów. Jest to innowacyjna propozycja, która wymaga opracowania szczegółowych rozwiązań. Zmniejszenie ryzyka mogłoby nastąpić przez derywaty pogodowe czy katastroficzne oraz przez odpowiednią dywersyfikację portfela „funduszu leśnego”, który zawierałby certyfikaty lasów różnych gatunków oraz z różnych regionów świata. Ponadto do poprawy zarządzania ryzykiem znacznie przyczynić by się mogły systemy obserwacji stanu aktywów (np. poprzez wykorzystanie GPS) i szybka reakcja na niebezpieczeństwo (np. pożar)²².

Ubezpieczenia związane z nowymi technologiami

Ryzyko związane z nowymi technologiami jest trudne do szacowania, zwłaszcza w takich obszarach, jak nanotechnologia, organizmy genetycznie zmodyfikowane, robotyka, pole elektromagnetyczne itd. Rozwój tych dziedzin może spowodować rewolucję w wielu branżach, zmieniając sposób i koszty ich działania. Mimo wszystkich pozytywnych zmian nowe technologie powodują jednak ogromne ryzyko ze względu na możliwość nieprzewidzianych skutków w środowisku, których nie można było modelować w warunkach laboratoryjnych. Dlatego też tradycyjne podejście sektora ubezpieczeniowego do nowych technologii jest niewystarczające i koniecz-

²¹ *Green Financial...*, s. 38.

²² *Insuring For Sustainability...*, s. 31.

nie jest wypracowanie metodologii oceny ryzyka opartej raczej na cyklu życia niż na teoretycznych modelach narażenia²³ i prawdopodobieństwa. Dlatego też sektor ubezpieczeniowy próbuje zmniejszać swoje ryzyko w zakresie nowych technologii w sposób niekonwencjonalny, angażując się w wyznaczanie kluczowych obszarów badań naukowych, zbieranie doświadczeń, informacji, stymulowanie publicznej debaty, aktywny udział w tworzeniu ram prawnych w tym zakresie oraz zaangażowanie w systemy zarządzania ryzykiem przez wspieranie polityki jawności i odpowiedniego przepływu informacji.

Kilka europejskich przedsiębiorstw ubezpieczeniowych opracowało produkty adresowane do użytkowników technologii energii odnawialnych i rozwiązań energetycznie efektywnych. Na przykład londyński Lloyd's w swoim ubezpieczeniu chroni instalatora lub właściciela nieruchomości, w której zastosowano rozwiązania efektywne energetycznie, przed wystąpieniem szkód spowodowanych przez ubezpieczoną instalację lub przed nieuzyskaniem założonych oszczędności. Podobną ofertę ma również Grupa Allianz²⁴. Natomiast reasekurator Munich Re oferuje swoje produkty ubezpieczycielom ubezpieczającym rodzaje ryzyka związane z dostępnością alternatywnych źródeł energii w przyszłości (gł. wód termalnych)²⁵.

Działania związane z promocją recyklingu

Szwedzki Folksam Group zaangażował się w działania wspierające recykling i dobre praktyki. Stworzył porozumienie, do którego przystąpiły przedsiębiorstwa związane z naprawami pojazdów, zobowiązując się utrzymać wysokie standardy środowiskowe. Ubezpieczyciel ma pewność, że naprawy i składowanie pojazdów na etapie pokonsumpcyjnym odbywa się w sposób przyjazny środowisku. Natomiast przedsiębiorstwa transportowe, korzystając z usług takich warsztatów, mają znaczne oszczędności z powodu stosowania przy naprawach oryginalnych części zamiennych i tym samym rzadszych napraw. W efekcie następuje mniejsze zużycie zasobów naturalnych, a ubezpieczyciele oferują obniżenie wysokości składki ubezpieczeniowej. Credit Suisse Group AG oferuje ubezpieczenie recyklingowe, w którym klienci płacą mniej za ubezpieczenie samochodu (ponad 20% upustu w stosunku do składki podstawowej), jeśli wyrażą zgodę na wykorzystanie w naprawach części używanych po regeneracji przez wyspecjalizowane warsztaty. Podobne rozwiązania stosują też: grupa Allianz²⁶ i Yasuda Fire&Marine Insurance Co.²⁷

²³ Modele analizujące skutki, głównie zdrowotne, narażenia na działanie określonej substancji toksycznej lub kancerogennej z uwzględnieniem czasu narażenia i sposobu kontaktu z substancją.

²⁴ http://www.allianz.com/en/allianz_group/sustainability/implementation/products_services/index.html.

²⁵ <http://sustainability.munichre...>

²⁶ <http://www.allianz.com...>

²⁷ *Millea Group CSR Report 2006*, s. 23, http://www.tokiomarine-nichido.co.jp/english/csr/pdf/2006_millea11.pdf.

5. Ubezpieczenia związane z problemami społecznymi

Mikroubezpieczenia

Mikroubezpieczenia to produkt ubezpieczeniowy adresowany do ludzi ubogich, mający na celu poprawę społecznej i ekonomicznej jakości życia. Zwykle jest on oferowany łącznie z mikropożyczkami. Jego konstrukcja i procedury są bardzo proste, a suma ubezpieczenia niewielka, w granicach 50-250 dol. Mikroubezpieczenia dotyczą zwykle samego ubezpieczonego, ale w ostatnim czasie również członków jego rodziny i strat w majątku powstałych na skutek katastrof naturalnych (takich jak trzęsienia ziemi, tsunami, powodzie i huragany). Produkt taki ma w swojej ofercie Grupa Allianz (w Indonezji i w Indiach)²⁸ oraz AIG, które już od 10 lat oferuje go klientom w Ugandzie, a od 2007 r. również w Ameryce Łacińskiej. Podobną ofertę ma holenderska grupa ubezpieczeniowa Achmea, która stanowiąc część grupy Euroko, działa w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej, oferując plany zabezpieczeń mikropożyczek, fundusze inwestycyjne i doradztwo inwestycyjne skierowane do osób ubogich. Ponadto świadczy usługi reasekuracji dla przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, które chcą rozpocząć działalność mikroubezpieczeniową, oraz dla instytucji biorących udział w projektach wspierających służbę zdrowia na obszarach objętych konfliktem zbrojnym lub w innych szczególnie niebezpiecznych²⁹.

Ubezpieczenia emerytalne

Sektor ubezpieczeniowy, a zwłaszcza fundusze emerytalne, staje w obliczu bardzo poważnego problemu związanego ze starzeniem się społeczeństwa. Szacuje się, że w 2050 r. 1/3 społeczeństwa krajów uprzemysłowionych będzie miała więcej niż 60 lat. Obecnie długość życia znacznie się zwiększyła, co oznacza wzrost okresu wypłacania świadczeń. Prawdziwy problem jest związany z przejściem na emeryturę pokolenia „baby boomers”. Sytuacja ludzi, którzy zakończyli swoją aktywność, jest wynikiem kompromisu między polityką państwa a indywidualną aktywnością osób fizycznych. Z finansowego punktu widzenia osoby fizyczne również ponoszą odpowiedzialność za swoje wypłaty emerytalne, odpowiadając za własne inwestycje, które muszą się stać elementem późniejszych emerytur. Jednak w praktyce indywidualne oszczędności nie pokryją luki w środkach niezbędnych na wypłaty emerytur. Grupa Allianz wdraża nowe rozwiązania ubezpieczeniowe pozwalające na jednorazową całkowitą wypłatę świadczeń dla osób przechodzących na emeryturę tak, aby ich oszczędności nie traciły na wartości w czasie³⁰. Wyjściem mogą stać się porozumienia między rządami państw i funduszami inwestycyjnymi

²⁸ <http://www.allianz.com...>

²⁹ *Insuring For Sustainability...*, s. 21.

³⁰ <http://www.allianz.com...>

łącznie zwolnienia podatkowe i zobowiązania funduszu emerytalnego do wypłaty regularnych świadczeń emerytalnych do momentu śmierci. Taką ofertę ma grupa AXA³¹.

Ubezpieczenia zdrowotne

Rozwój cywilizacyjny jest ściśle związany z zagrożeniem różnymi rodzajami chorobami. Niekiedy choroby cywilizacyjne w niektórych krajach rozwiniętych przybierają rozmiary epidemii, stając się poważnym problemem makroekonomicznym. Klienci przedsiębiorstw ubezpieczeniowych stają się potencjalnie zagrożeni, głównie przez żywność (antybiotyki, hormony itd.), kosmetyki i usługi medyczne lub kosmetyczne (np. wkładki silikonowe). Pewna grupa ludzi niekiedy nie może się ubezpieczyć na warunkach ogólnych ze względu na zły stan zdrowia. Dlatego też konieczne jest opracowywanie produktów dostosowanych do indywidualnego klienta. Wśród takich klientów są m.in. osoby poddawane transplantacjom. Z tego też powodu Grupa Allianz zaangażowała się w USA w opracowanie ubezpieczenia dla transplantologii. Badania przeprowadzone we współpracy z pacjentami i ośrodkami medycznymi pozwoliły określić indywidualne cechy produktu ubezpieczeniowego dla każdego przypadku.

Ponadto przeprowadzane są różnego rodzaju akcje w zakładach pracy wspierające bezpieczeństwo. Przykładem jest porozumienie norweskiego rządu z sektorem ubezpieczeń, w ramach którego opracowuje się różne schematy ubezpieczeń dla pracodawców, dobrowolnie wdrażane w przedsiębiorstwach. Ich celem jest redukcja zachorowań, bezpieczne zatrudnienie dla osób upośledzonych oraz eliminacja wcześniejszych emerytur. W ramach tego porozumienia powołano własny serwis medyczny, opracowano system prywatnych ubezpieczeń medycznych oraz rozpoczęto współpracę z najlepszymi szpitalami w całej Europie. Dla podmiotów korzystających z usług medycznych w ramach porozumienia koszty świadczeń medycznych są niższe o 20% w stosunku do cen rynkowych. Podobną inicjatywę podjął Storebrand Life Insurance, który świadczy bezpłatnie doradztwo w zakresie poziomu zachorowań, ergonomii, zarządzania stresem, promocji zdrowia, bezpieczeństwa pracy, raportowania o wypadkach, programów treningowych w zakresie ratownictwa medycznego, polityki kadrowej dostosowanej do różnych faz ludzkiego życia. Dzięki takim inicjatywom pracownik korzysta z szybkiego dostępu do usług medycznych i redukuje wysokość składki ubezpieczeniowej, a pracodawca redukuje koszty absencji z powodu choroby, co podnosi wydajność pracy w przedsiębiorstwie³².

³¹ *Insuring For Sustainability...*, s. 22.

³² Tamże, s. 23-24.

6. Podsumowanie

„Zielone” ubezpieczenia zwykle mają charakter dobrowolny. Wyjątkiem są ubezpieczenia w zakresie gospodarki odpadami w Belgii, naftociągi w Szwajcarii i produkcja substancji niebezpiecznych w Szwecji oraz ubezpieczenia wprowadzone na mocy międzynarodowych konwencji³³. Ponadto przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe mogą oferować specjalistyczne zabezpieczenia, np. dotyczące gospodarki odpadami³⁴, lub zawierać w ogólnych warunkach ubezpieczeń klauzule dotyczące kwestii środowiskowych i/lub społecznych. Zapisy te mogą być zróżnicowane w zależności np. od rodzajów i sposobów narażenia, zakresu odpowiedzialności czy formy własności³⁵. Zwykle odpowiedzialność ubezpieczeniowa jest ograniczona przez wprowadzenie sumy ubezpieczenia jako górnej granicy odpowiedzialności firmy ubezpieczeniowej za wszystkie szkody wynikające z jednego zdarzenia. Wyjątkiem jest Francja i Belgia, gdzie nie ma takich ograniczeń, ale tylko w odniesieniu do środowiskowych szkód zdrowotnych.

Na uwagę zasługują przedsiębiorstwa branży ubezpieczeniowej, które angażują się znacznie szerzej w działania prośrodowiskowe i prospołeczne, niż tylko oferując „zielone” ubezpieczenia. Niektórzy z przedstawicieli sektora ubezpieczeniowego prowadzą dodatkowe działania offsetowe zmierzające do kompensacji strat środowiskowych, spowodowanych m.in. emisją CO₂. Przedsiębiorstwa te angażują się w takie działania w stosunku do emisji spowodowanej przez przedsięwzięcia, w które są zaangażowane, zarówno bezpośrednio (np. wykorzystywanie samochodów w działalności operacyjnej), jak i pośrednio (np. emisja CO₂ przez ubezpieczone pojazdy). Inną istotną działalnością prośrodowiskową są kampanie informacyjne uświadamiające klientów, w jaki sposób mogą oni w mniejszym stopniu negatywnie oddziaływać na środowisko, lub bezpośrednio zaangażowanie własnego kapitału w działania prośrodowiskowe, np. na poprawę warunków życia zwierząt.

Najbardziej rozwiniętym rynkiem ubezpieczeń służących zrównoważonemu rozwojowi jest rynek amerykański, który oferuje największą liczbę produktów, często na rynku międzynarodowym. Można zauważyć, że stosowane systemy w danym kraju są bezpośrednio zależne od obowiązujących zapisów prawnych dotyczących odpowiedzialności za szkody w środowisku. Dlatego w Europie intensywny rozwój takich ubezpieczeń można zaobserwować np. w Szwecji – również w obszarze zanieczyszczeń stopniowych w ramach specjalnych umów ubezpieczenia³⁶.

³³ Konwencja paryska wprowadziła obowiązkowe ubezpieczenia dla operatorów instalacji jądrowych, konwencja wiedeńska – ubezpieczenia OC za szkody jądrowe operatorów instalacji jądrowych, konwencja brukselska – dla właścicieli statków przewożących oleje ubezpieczenia od zanieczyszczeń mórz olejami, konwencja z Lugano – obowiązek posiadania zabezpieczenia finansowego na wypadek wystąpienia szkód środowiskowych.

³⁴ Na przykład w Polsce obowiązek ustanawiania takich zabezpieczeń, m.in. w formie ubezpieczenia, dotyczy przedsiębiorstw zajmujących się gospodarką odpadami.

³⁵ *Risk, the Environment...*, s. 16.

³⁶ D. Maśniak, *Ubezpieczenia ekologiczne*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2003, s. 26.

Literatura

- Allen C., *Fireman's Fund Introduces Green Building Coverage Discounts*, 2006.
- Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Fiedor B., Graczyk A., *Ogólne podstawy ubezpieczalności odpowiedzialności cywilnej za straty ekologiczne*, [w:] S. Czaja, *Instrumenty rynkowe w ochronie środowiska*, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” nr 29, Jugowice-Wrocław 2002.
- Green Financial Products and Services. Current Trends and Future Opportunities in North America, A Report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative*, UNEP, Toronto 2007.
- Insuring For Sustainability. Why and How the Leaders are Doing It*, UNEP FI, Paris 2007.
- Malewski J., *Szkody w środowisku, odszkodowania i zabezpieczenia roszczeń na terenach górnictwa odkrywkowego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2007.
- Maśniak D., *Ubezpieczenia ekologiczne*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2003.
- Millea Group CSR Report 2006*, http://www.tokiomarine-nichido.co.jp/english/csr/pdf/2006_millea11.pdf.
- Risk, the Environment and the Role of the Insurance Industry*, UNEP FI, Victoria 2003.
- Wójcik P., *Ubezpieczenia odpowiedzialności za szkody w środowisku*, „Prawo, Ubezpieczenia, Reasekuracja” 1998 nr 5.

Źródła internetowe

- http://sustainability.munichre.com/en/ecology/product_ecology/default.aspx.
- <http://www.achmea.nl>.
- http://www.allianz.com/en/allianz_group/sustainability/implementation/products_services/index.html.
- <http://www.gmacinsurance.com>.
- <http://www.marsh.pl/o/index.php>.
- <http://www.progressive.com/>.
- www.eta.co.uk.

INSURANCE PRODUCTS FOR REALIZATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary: Since the 80s a new trend in insurance has developed – environmental insurance or even wider – sustainable insurance. New kinds of risks connected with new environmental and social problems were the reason for creating such insurance products. Those new kinds of risks are: environmental pollution risk (worsening of both quality and quantity of environmental components), overpopulation risk, poverty risk and disaster risk. The “green” property insurance is the most popular issue discussed in the literature. Research relating to the wider environmental and social context of “green” insurances is, however, relatively rare, especially when global problems are of concern. The introductory identification of such activities of different companies in the insurance market is shown in the paper. Classification criteria regarding to problem issues and subject of insurance are proposed.